

Ammianus Marcellinus om Julian Apostatas holdning til de kristne

5 *Julian Apostata (dvs. 'den frafaldne') var romersk kejser 361 til 363. Julians forgængere, der tilhørte Konstantin den Stores slægt, havde været kristne kejsere, der havde favoriseret kristendommen. Julian blev som del af kejserfamilien selv oplært i kristendommen, men nærede fra sin ungdom sympati for den traditionelle græsk-romerske hedenske religion, hvilket han dog angiveligt holdt skjult. Som kejser forsøgte Julian at genoplive den traditionelle græsk-romerske religion og atter gøre denne ikke-kristne religion til statsreligion på bekostning af kristendommen. For at nå dette mål igangsatte Julian en række tiltag.*

10 *Ammianus Marcellinus (ca. 330-395) var romersk historieskriver. Ammianus Marcellinus forfattede et værk i 31 bind om romersk historie (Rerum gestarum Libri XXXI), hvoraf dog kun en del er bevaret. Ammianus Marcellinus var selv hedning og nærede derfor med visse forbehold sympati for kejser Julian.*

15 Uagtet at han fra sin tidligste ungdom havde følt stor tilbøjelighed for at dyrke guderne, og hans længsel efter dette blev stærkere, jo mere han voksede til, så var der dog så mange betænkeligheder, som holdt ham tilbage, at han kun, så hemmelig, det lod sig gøre, drev på de ting, som stod i forbindelse hermed. Men da alt det, han var bange for, nu var ryddet til side, og han forstod, at tiden nu var kommet for ham til frit at følge sin tilbøjelighed, så åbenbarede han
20 sit hjertes hemmeligheder og udstedte utvetydige og bestemte befalinger om at åbne templerne og ære for guderne bringe offerdyr til altrene. Og for at forstærke virkningen af disse sine anordninger lod han de kristne forstandere, som alle havde indbyrdes afvigende meninger, tillige med det menige folk, der ligeledes var splittet i partier, kalde for sig i sit slot og opfordrede de venligt til at opgive al splid og lade enhver uhindret og uden frygt dyrke sin tro. Dette
25 holdt han så meget mere bestemt på, som han senere hen, da friheden øgede tvistighederne, ikke havde nogen grund til at frygte for en enighed hos folket, der kunne lede til farlige følger. Han vidste af erfaring, at intet vildt dyr er så farligt for menneskene som størstedelen af de kristne mod hinanden. Ofte sagde han til dem: "Hør dog på mig, som alamanerne og frankerne har hørt på."¹ Med disse ord tænkte han at efterligne en ytring af den gamle kejser Marcus [Aurelius²], men han lagde ikke mærke til, at det var to ganske forskellige tilfælde. Thi dengang Marcus [Aurelius] gennem Palæstina rejste til Ægypten, skal han af ærgrelse over de stinkende og så ofte oprørske jøder harmfuld have råbt: "Ak, markomanner, kvader og sarmater,³ endelig har jeg fundet folk, som er endnu rå end jer!" [...]

30 [*Ammianus Marcellinus beretter senere i værket om Julians håndhævelse af loven, og tilføjer følgende:*] Af disse og lignende tilfælde kunne man, som han selv ofte sagde, have kommet på den tanke, at retfærdighedens gamle gudinde, som Aratus⁴ lader fare op til himlen af forbitrelse over menneskenes laster, nu på hans bud var kommet tilbage igen til jorden, hvis han ikke stundom var gået frem efter sin egen, ikke efter lovenes vilje og flere gange ved fejltrin havde fordunklet sin i så mange henseender berømmelige løbebane. Blandt meget andet forbedrede
40 han betydelig nogle love og befriede dem fra alle tvetydigheder, så de klart lagde for dagen, hvad de befalede og hvad de forbød. Men på den anden side var det et tegn på utålsomhed og

¹ *Alamanerne og frankerne*: Germaniske folkeslag, som Julian tidligere havde stået overfor, da han regerede i Gallien.

² Marcus Aurelius var kejser 161-180.

³ *Markomanner, kvader og sarmater*: Oprørske germaniske stammer, som Marcus Aurelius havde kæmpet imod.

⁴ Aratus (ca. 315-240 f.Kr.): Græsk digter

noget, der burde begraves i evig tavshed, at han forbød dem, der bekendte sig til den kristne religion, at optræde som lærere i veltalenhed og sprogvidenskab.⁵ [...]

5 Ved den samme tid, den 22nde oktober, nedbrændte pludselig den dafnæiske Apollons prægtige tempel,⁶ som hin opfarende, grusomme kong Antiokos Epifanes⁷ havde bygget, og hvori han havde oprejst en billedstøtte af Zevs, der var en efterligning af den olympiske og havde samme højde som denne. Denne lige så frygtelige som pludselige ulykke satte kejseren i sådant raseri, at han lod anstille langt strengere undersøgelser end sædvanligt og den store kirke i Antiokia lukke. Han havde nemlig en mistanke om, at det var de kristne, som af misundelse havde gjort dette, fordi de med uvilje så på, at der netop blev bygget en prægtig søjlegang omkring det samme tempel. Imidlertid gik der, om end ganske i stilhed, et andet rygte om årsagen til branden; filosofen Asklepiades [...] var kommet fra udlandet til denne forstad for at besøge Julian. En lille billedstøtte af sølv af den himmelske gudinde, som han plejede at føre med sig, hvor han gik, stillede han foran fødderne af billedet på det høje fodstykke, tændte som sædvanligt nogle vokskeerter og forlod så templet. Men ved midnat, da ingen kunne være til stede og 15 hjælpe, fløj da nogle gnister op og satte sig fast i det ældgamle træværk. Næret af dette tørre stof blussede ilden op og stak i brand alt, hvad den kunne nå, lige til de højeste tage. [...]

Uagtet at han med sin omhyggelige ånd var fattet på enhver lykkens omveksling og med glødende iver drev på alle de mangfoldige slags forberedelser til hæertoget [mod perserne], kunne han også fordele sin omhu ud over det hele, og da han gerne ved storartede bygningsværker ville bringe mindet om sin regering ned til efterverdenen, tænkte han også på at genopbygge det engang så pragtfulde tempel i Jerusalem, som under Vespasians og senere Titus' belejring først efter så mange blodige kampe var blevet indtaget med storm og selv da kun med nød og næppe.⁸ På denne sag havde han tænkt at anvende umådelige udgifter⁹ og havde overdraget værkets hurtige fuldførelse til Alypius fra Antiokia, der før havde været visepræfekt i Britannien. Alypius gav sig ivrig i færd med tingen og blev tillige understøttet af provinsens guvernør; men frygtelige ildmasser for den ene gang efter den anden pludselig op i nærheden af grundvoldene, forbrændte gentagne gange arbejderne og gjorde det umuligt for dem at nærme sig til stedet; således blev man nødt til at opgive foretagendet, da man i ilden fandt en så hårdnakket modstander. [...]

30 Om end de love, han gav, ikke var ubillige og bestemt udtalte, hvad der skulle gøres og hvad ikke, så var der dog også nogle få undtagelser. Således var det en hård forordning, at kristne veltalende- og sproglærere ikke måtte give undervisning, med mindre de gik over til at dyrke guderne. Heller ikke det var til at holde ud, at han i municipalbyerne på uretmæssig måde tvang mennesker til at være medlemmer af rådet, der dog enten som fremmede eller ved personlige forrettigheder eller sin fødsel aldeles var fritagne for sådanne byrder. 35

Ammianus Marcellinus *Rerum gestarum* 22.5, 10, 13; 23.1; 25.3: Overs. V. Ullmann: *Femogtyve år af Roms historie af Ammianus Marcellinus*, Kbh. (1877-1880), 2. del s. 8f., 32, 37f., 55f., 143

⁵ Ammianus Marcellinus hentyder til Julians forbud mod kristne undervisere.

⁶ Templet for Apollon i byen Daphne nær Antiokia.

⁷ Antiokos Epifanes d. 4.: Seleukidisk konge af Syrien 175–164 f.Kr. Templet var dog grundlagt tidligere.

⁸ Det jødiske tempel i Jerusalem var blevet indtaget plyndret og ødelagt af romerne i år 70 f.Kr.

⁹ Ifølge kristne historieskrivere som f.eks. Theodoret, Sozomenos og Socrates Scolasticus igangsatte Julian dette projekt for at undergrave de kristne forudsigelsers autoritet og troværdighed.